

6331 SAYILI YASA'NIN
10. YILINDA
TÜRKİYE'DE İŞÇİ SAĞLIĞI
VE İŞ GÜVENLİĞİ

11-12 KASIM 2022

İnşaat Mühendisleri Odası - ANKARA
Necatibey Caddesi No: 57 Kızılay/ANKARA

Kapitalizm/ Pandemi/İklim/Krizler İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinde
Neleri Değiştirdi? Gelecekte Bizleri Neler Bekliyor?

Dr. Cavit Işık Yavuz

Krizler çağı

- Pandeminin ortaya çıktığı tarihsel süreçteki ekonomik, sosyal, siyasal koşullar ve sağlığı etkileyen etmenler birçok krizin bir arada ve çoklu etki gösterdiği bir döneme işaret ediyor.
- Ekonomik kriz
- Açlık
- Su krizi
- Ekolojik tahribat
- İklim değişikliği
- Enfeksiyon hastalıkları
 - Halk sağlığı acilleri
 - Pandemiler
- Siyasal durum

Küreselleşen sağlık tehlikeleri çağı

Ne var
ki?

Borç krizi

Yoksul
dünya

İklim
değişikliği

Hastane

Kapitalizm gezegeni nasıl sömürüyor?

- Ekonomik büyüme «miti»
- Üretim uğruna üretim
- Toplumsal hayattaki diğer tüm değerlerin giderek feda edildiği kârın üstünlüğü ilkesi

- Gezegenin kaynakları «üretim faktörleri»
- Kapitalizm yapısı gereği barındırdığı rekabet ve piyasa dinamikleri çevreyi hesaba katmaz. Maliyeti çevreye ve doğaya dışsallaştırır

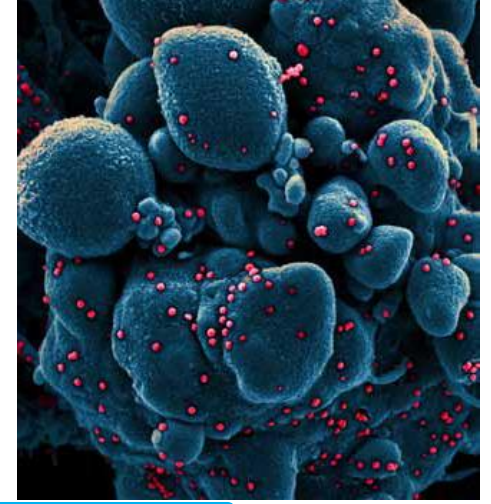
- Ilıman ve tropik iklimdeki ormanların neredeyse yarısı yok oldu. **Dünya üzerinde her 3 saniyede bir futbol sahası büyüklüğünde orman çeşitli sebeplerle yok ediliyor.**
- Geçen yüzyıl boyunca **sulak alanların yarısı tahrip edildi.**
- Buz alanları ya da çöller dışındaki karasal alanın neredeyse yarısı ekili alanlara veya meralara dönüştürüldü.
- Dünya **nehirlerinin %60'ından fazlasının akışını engelleyen 800 binden fazla baraj** yapıldı.
- Mercan kayalıklarının %50'si şimdiden yok olmuş durumda ve küresel sıcaklık artışı 1,5 °C'de tutulsa bile 2050'ye kadar mercan kayalıklarının %90'ının kaybedilebileceği öngörülüyor.
- Ekosistem kaybı, iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini sınırlayabilecek karbon yutaklarının da kaybı anlamına geliyor

Kapitalizm «gördüm» diyor

- Davos 2020, Dünya Ekonomik Forumu “*Küresel Riskler Raporu*”
- Önümüzdeki 10 yılın 10 küresel risk başlığı (beşi çevresel riskler)
 - İklim eylemi başarısızlığı
 - Biyoçeşitlilik kaybı
 - Aşırı hava olayları
 - Doğal afetler
 - İnsan eliyle ortaya çıkan çevresel afetler.
- +
- “Sosyal” kategoride su krizi ve enfeksiyon hastalıkları.

Zoonotik etkenlerin yayılımı

- Faunal çeşitlilik
- İklim koşulları
- Hayvancılık üretim sistemleri
- Nüfusu dağılımı ve yoğunlukları
- Ticaret ve seyahat ağları

Koronavirüsler

Son yüzyılda 6 büyük salgın

1. **Bulaşıcı bronşit virüsü (IBV).** Kümes hayvanlarında. 1930'larda ortaya çıktı
2. **Bulaşıcı gastroenterit (TGE) virüsü:** İlk olarak 1946'da ABD'de,
3. **Domuz epidemik ishali (PED) virüsü.** 1971'de küresel bir salgına neden.
4. **SARS-CoV.**
5. **MERS-CoV.**
6. **SARS-CoV-2.**

Pandemilerin dört «lökomotif»

- Ekosistem dönüşümü
- Et tüketimi (dağılımın lökomotifi)
- Kentsel nüfus yoğunluğu
- Ulusal ve uluslararası bağlantı (yayılımın lökomotifi)

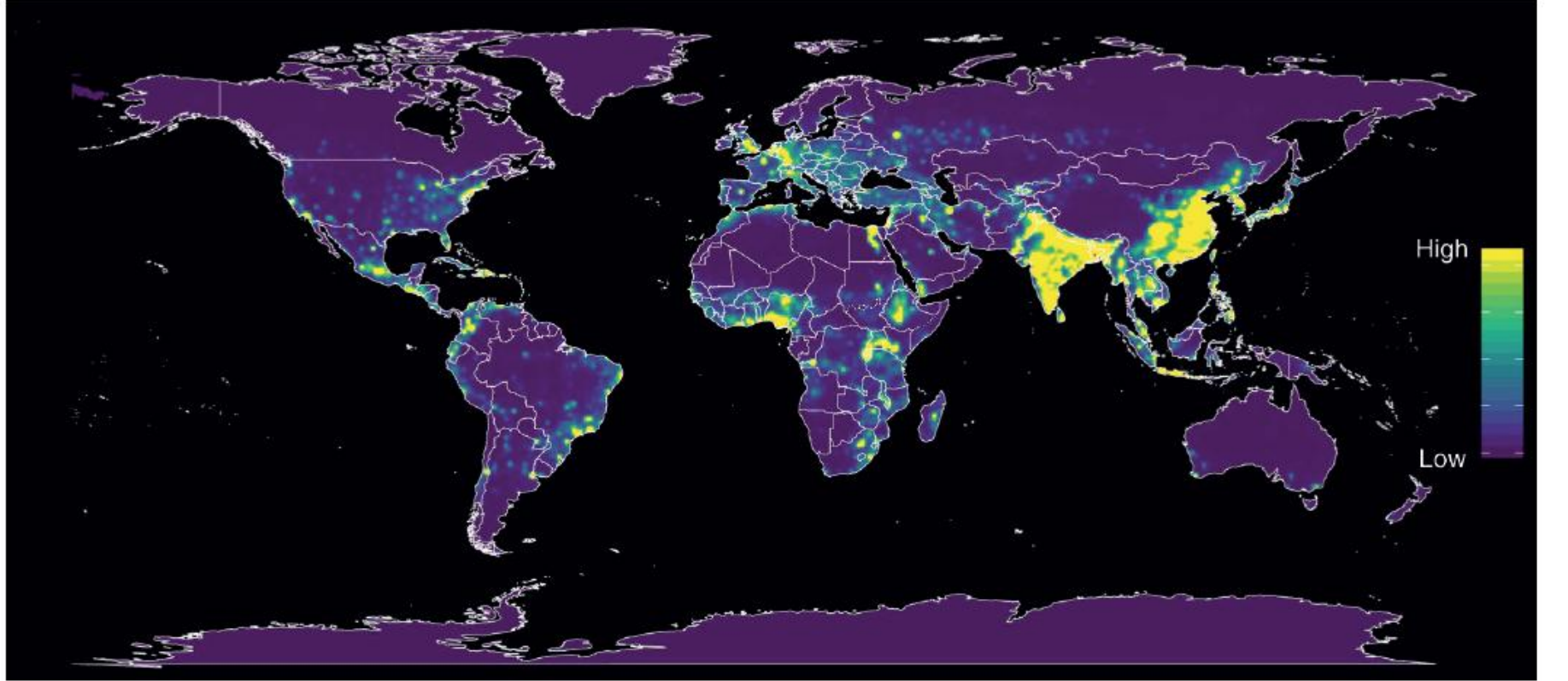
Biyoçeşitlilik kaybı

Türlerin aşırı istismarı
Habitat parçalanması ve tahribi
Yabancı türler

Yaban yaşam ticareti

Zoonotik hastalık oluşumunda küresel riski haritası

United Nations Environment Programme and International Livestock Research Institute (2020). Preventing the Next Pandemic: Zoonotic diseases and how to break the chain of transmission. Nairobi, Kenya.

- Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın yoğun nüfuslu bölgelerinin çoğu bulaşıcı hastalık açısından "sıcak noktalar"
 - Hayvan patojen rezervuarlarının dağılımı
 - Patojenlerin kalıcılığına ve bulaşmasına elverişli iklim koşulları
- «Bu **epidemiyolojik fay hatları**nın üstünde, **sosyoekonomik ve çevresel değişiklikler** salgınların olasılığını ve etkilerini artırdı»

"vahşı altılı"

Uluslararası seyahat

Küreselleşme

İklim değişikliği

Türlerin aşırı istismarı

Habitat parçalanması ve tahribi

Yabancı türler

«Şeytan üçlüsü»

Wingard, J., S. Belajic, M. Samal, K. Rock, M. L. Custodio, M. Heise, S. Fiennes, C. Machalaba, A.A. Aguirre. (2020)

EcoHealth 6, 153–156, 2009

Hangisinin maliyeti?

- COVID-19
 - 5,6 trilyon Dolar
- Hükümetler, ormansızlaşmayı ve vahşi yaşam ticaretini engelleme, vahşi yaşam ve hayvancılıktan kaynaklanan yeni virüs salgınlarını izleme, önleme ve kontrol etme çabalarına yatırım yaparak COVID-19 gibi gelecekteki pandemi riskini önemli ölçüde azaltabilirler.
 - Maliyet 22 ile 33 milyar dolar arasında !

COVID-19

- Kapitalizm için Aşıl'ın topuğu
- «Küresel ekonomi durgunluk sarmalına giriyor.»
- «Kapitalizmin hastalıkları için **suçlu her zaman piyasa ekonomisini istikrarsızlaştıran bir "yabancı istilacı"** olduğu düşünüldüğünde, bu şaşırtıcı değil.»
- «**Kapitalist dünyada yetersiz finanse edilen ve yaşlanan sağlık sistemleri çöküyor.** Küresel borsalar ve ekonomik faaliyetler, birçok hükümetin onları desteklemek için paniğe kapılmış çarelerine rağmen boc alıyor. **Küresel tsunaminin ilk belirtileri, sanayi üretimindeki düşüş ve işsizlikteki artış**»
- «Küresel tsunami, **yeni bir sosyoekonomik sefalet çağının habercisi olarak burjuva rejimlerini şaşırttı** ve bu çok yönlü krizin kapitalizm tarihindeki en kötü kriz olabileceğini düşündürdü.»

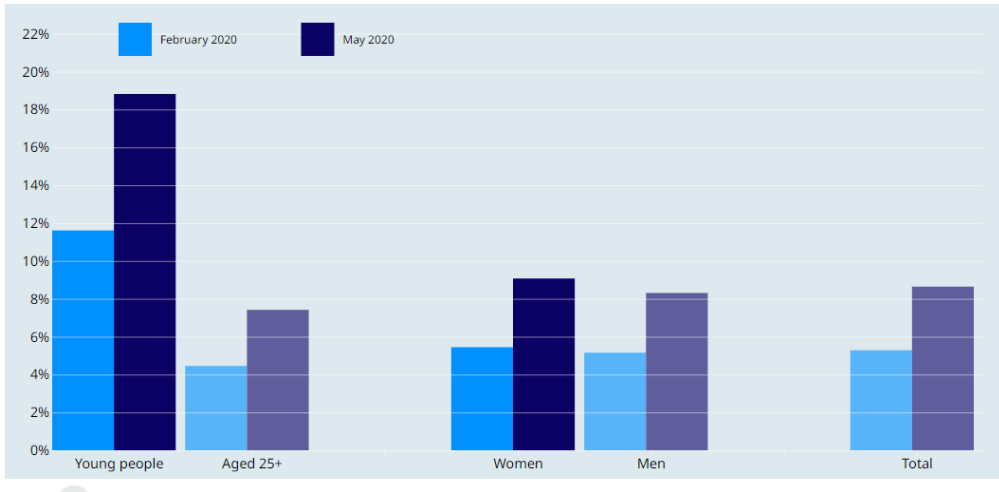
COVID-19

- Pandeminin ortaya çıktığı zaman dilimi
- **Kapitalizmin 2008 krizi** sonrası
- Finans kapitalin birikimi düşen kar oranları
- Devlet müdahalesi, genişlemeci para ve maliye politikaları
- Reel sektörde durgunluk işaretleri
 - «Pandemi patlak vermeden çok önce başlayan yeni bir durgunluk köşede gizleniyordu»
- Başlangıçta Covid-19 etkisini küçümseme ancak daha sonra kriz kontrolden çıkınca pandemiye karşı mücadelenin bir Dünya Savaşı'na benzetildiğini ilan ederek tepki vermeye başlama
 - «zengin ve fakir ayrımı yapmaz» söylemi.
- **«Kapitalizm tarihindeki en keskin ve en derin ekonomik daralmanın tetiklenmesi»**
- **Haftalar içinde milyonlarca işçi işsizlik sarmalında** kaldı ve milyonlarca işletme, kuruluşundan bu yana en zorlu dönemlerle karşı karşıya kaldı.
- Bir zamanların mali konsolidasyon ('kemer sıkma') ve kamu politikasının sınırlamalarına ilişkin neoliberal retorikle dolup taşan hükümet politikası, yavaş yavaş unutuluyor mu?
- **Kilit piyasa oyuncuları için ek hükümet yardımları**
- **Serbest piyasa ideolojisinin en sadık destekçileri özel teşebbüsleri kurtarmak için sınırsız kamu harcaması talebi.**

COVID

- Büyük Buhran'dan bu yana en büyük kriz
- İş kaybı genç ve kadınlarda daha yüksek

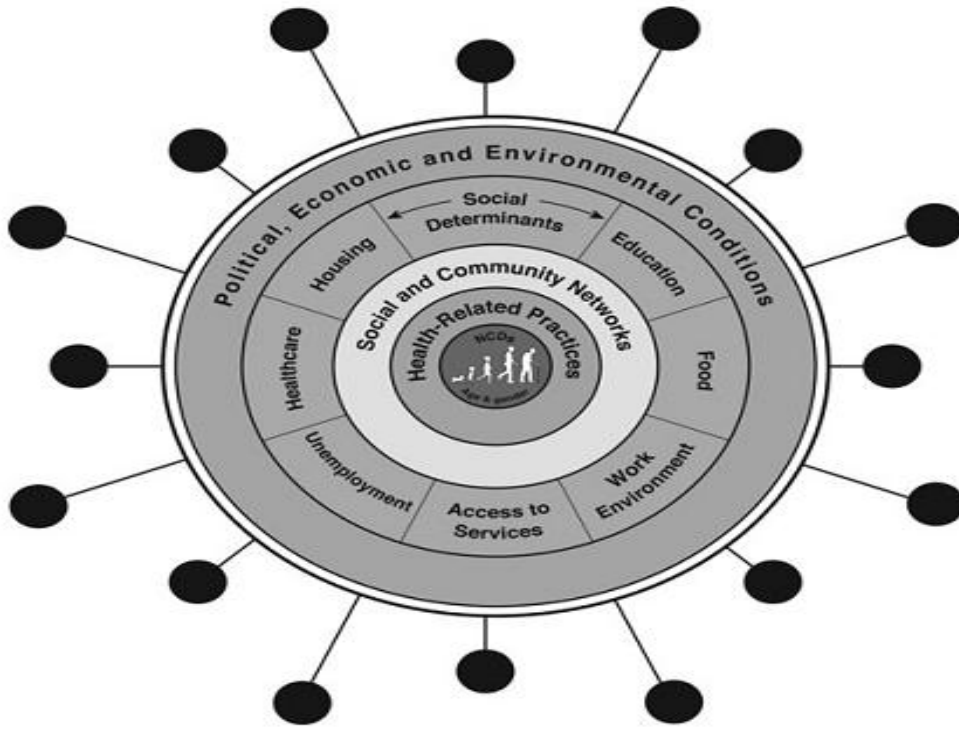

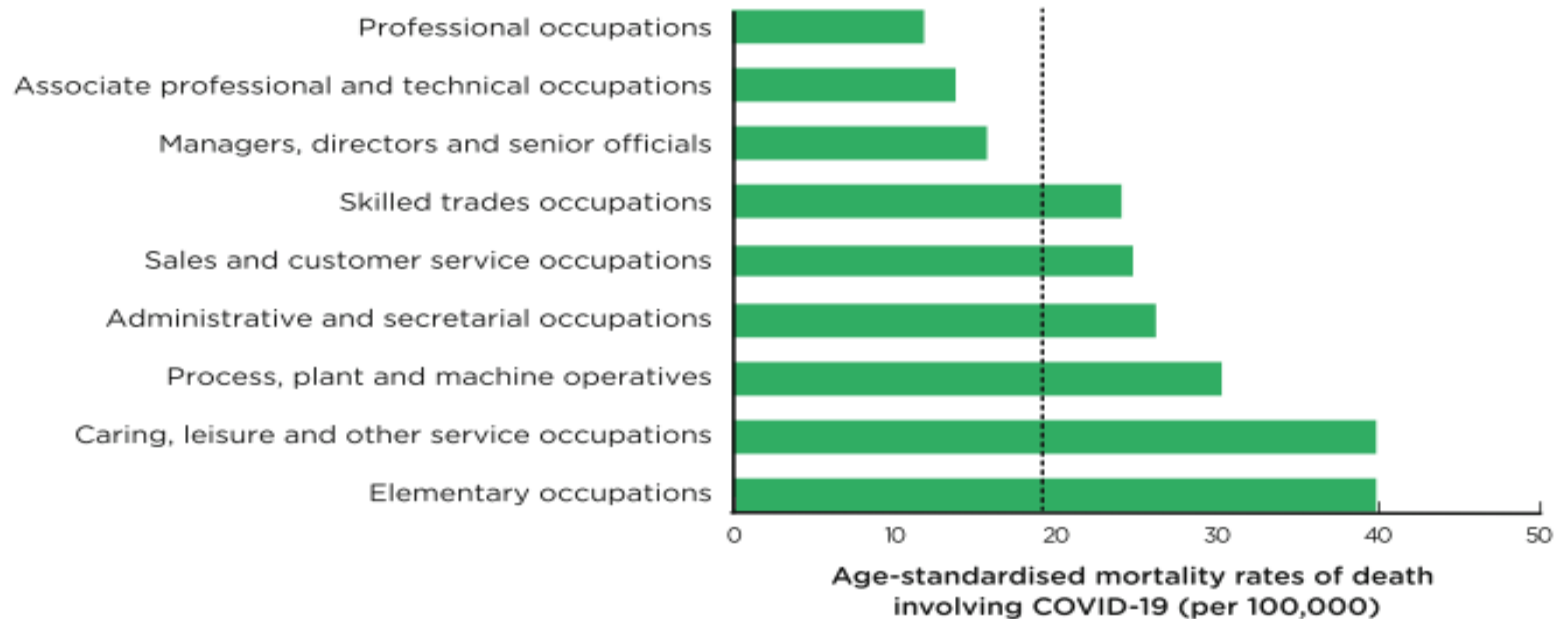
Figure 1 The syndemic of COVID-19, non-communicable diseases (NCDs) and the social determinants of health (adapted from Singer²³ and Dahlgren and Whitehead²⁵).

1931 Edgar Sydenstricker

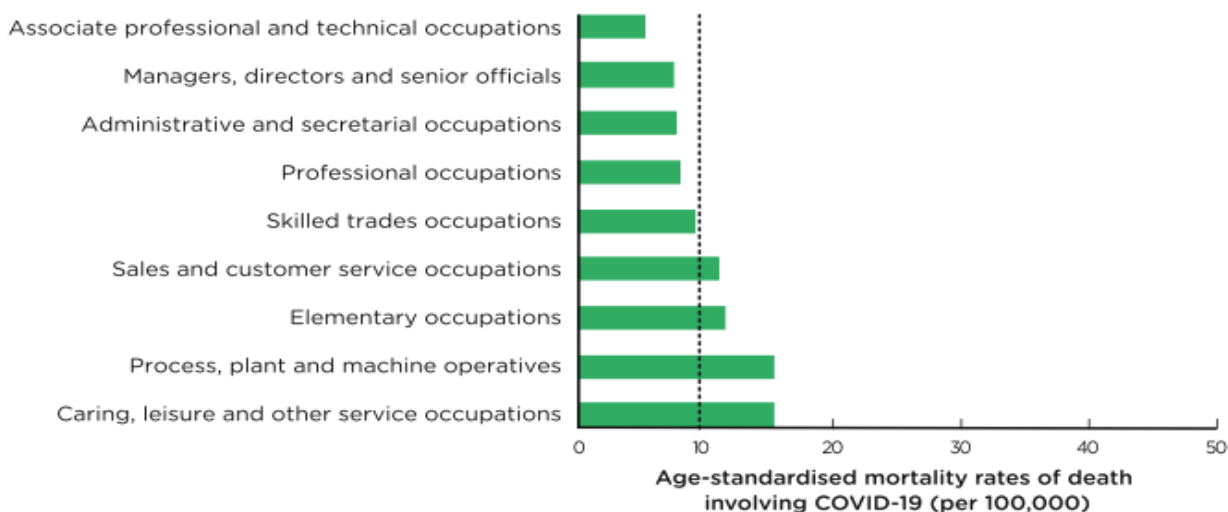
ABD’de 1918 İspanyol influenza salgınında sosyo-ekonomik sınıfa göre eşitsizliklerin ana hatlarını çizdi.

- İşçi sınıfında vaka oranı anlamlı düzeyde daha fazla.

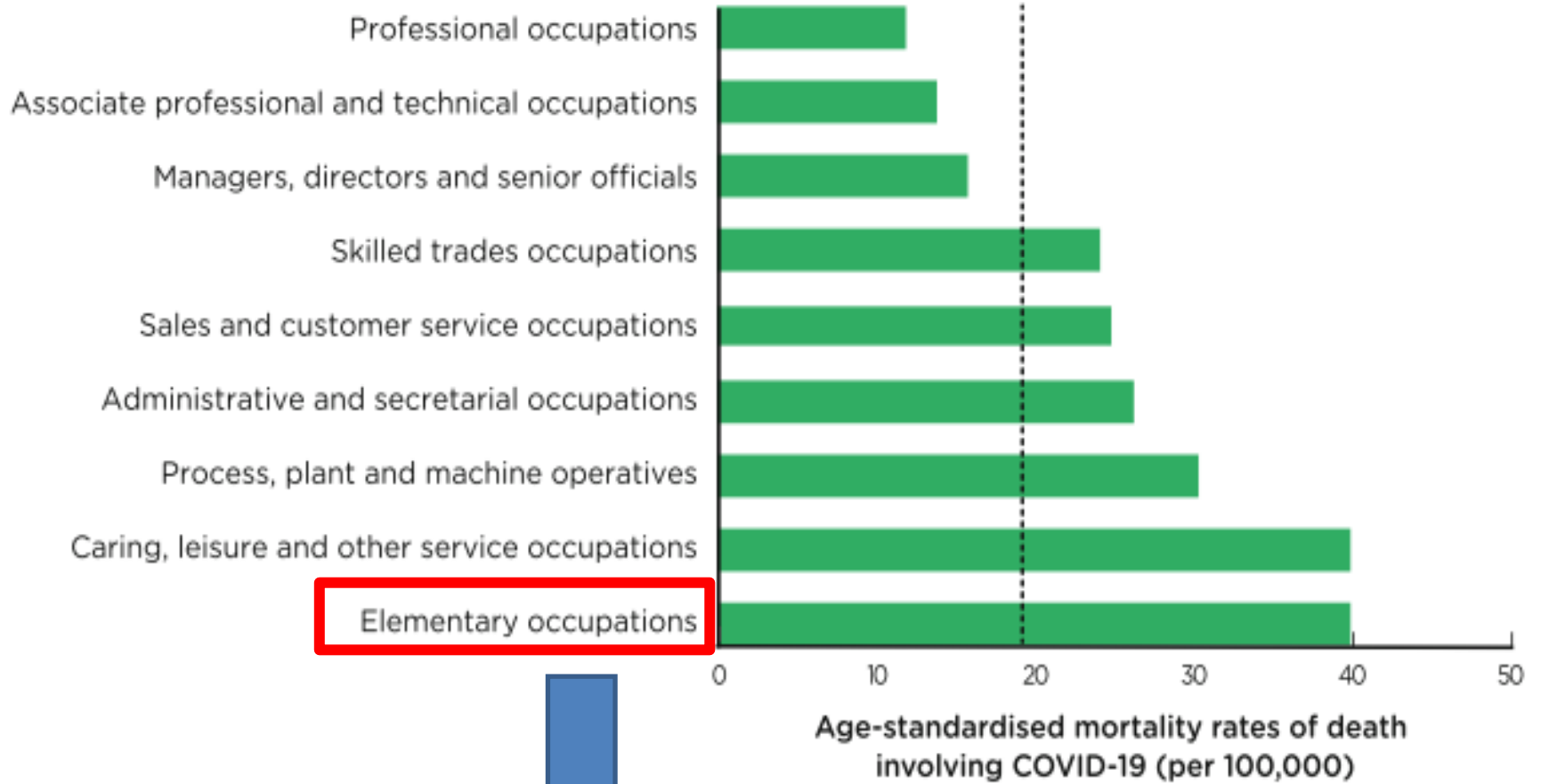
MALES

FEMALES

MALES

ILO sınıflamasına göre

Satış ve hizmet temel meslekleri

Tarım, balıkçılık ve ilgili işçiler

Madencilik, inşaat, imalat ve taşımacılıkta çalışan işçiler

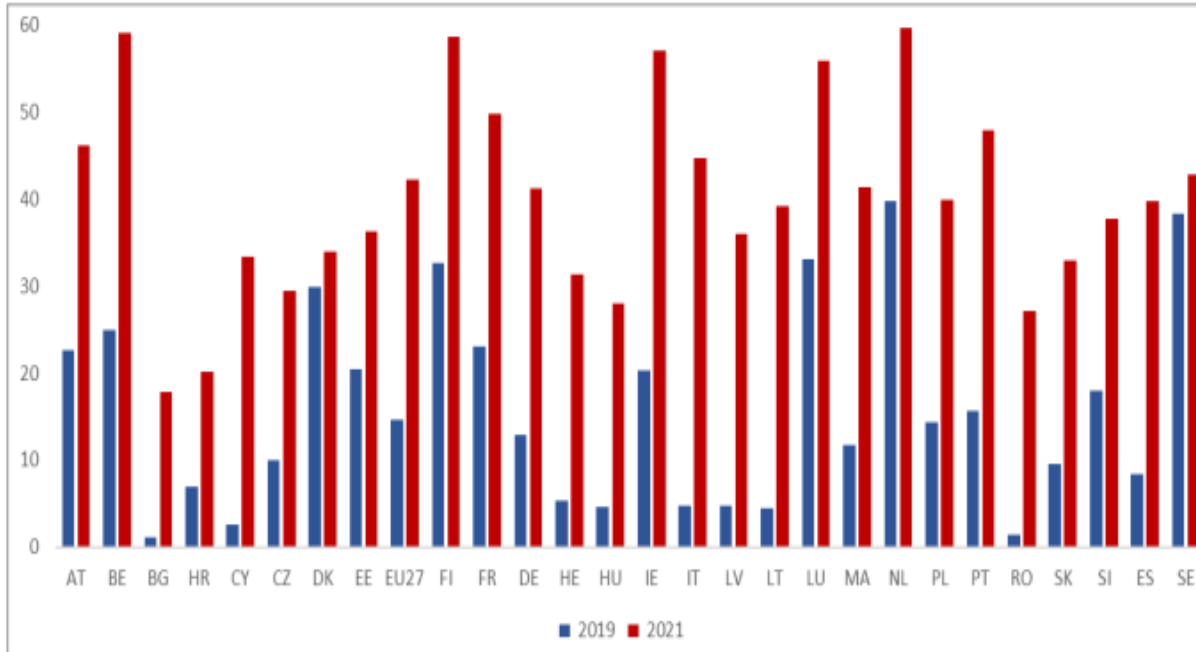
İSİG Etkileri

- Gelişen salgın durumuna yanıt verme
- Artan hizmet ihtiyacı
- Ülkelerin sağlam ve dayanıklı bir İSİG sistemine sahip olmaları zorunluluğu
- COVID sonrası yaşanan sorunlara hazırlık?
- Salgın önlemleri ve yeni/artan çalışma biçimleri
 - Tele çalışma, uzaktan çalışma
 - Bir araştırmada işletmelerin %65'inde çalışanların ergonomik ve psikososyal sorunlar
 - Artan iş yükü, uzayan çalışma saatleri
 - Şiddet ve taciz artışı

İSİG Etkileri

- İSİG performansı olumsuz etkilendi
 - Tek başına biyolojik riskleri en aza indirmek için medikal önlemler tek başına yeterli değil. İşyerinde altyapı yatırımları gerekli (örn kişi 4 metrekare alan önlemleri) .
 - Bir çalışmada işyerinde DSÖ protokolünün kullanılması ile şirketin operasyonel, lojistik ve pazar performansı etkilenmesi en az %50 azaltılabildi. DSÖ protokolünün İSİG alanı tarafından kullanılması, çalışan infeksiyonunu %1,8 oranında azaltmış . Çalışanların fiziksel ve ruhsal sorunları nedeniyle devamsızlık oranlarında önemli bir artış meydana gelmiş.
- İSİG çalışanlarının psikososyal riskleri yönetimi konusundaki yeterlilikleri
- İSİG çalışanlarının kendi sağlıkları

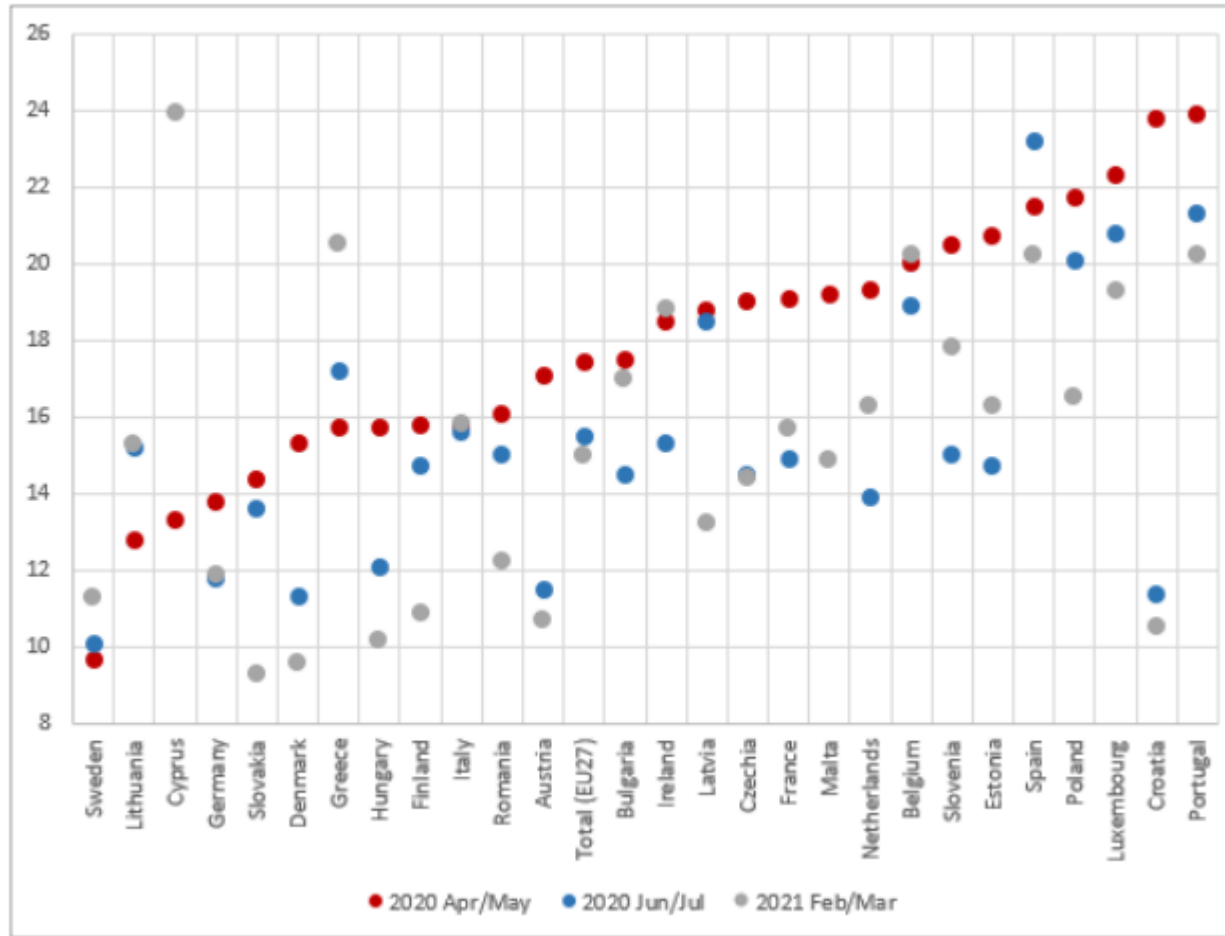
Figure 2: Share of people working from home, by Member State, 2019 and 2021

Source: Authors' own elaboration, on the basis of Eurostat and Eurofound data. 2019: Eurostat (LFSA_EHOMP, 2019). 2021: Eurofound (Living, working and COVID-19 data, February/March 2021).

AB'de pandeminin erken döneminde
uzaktan çalışmaya geçen işçilerin %46'sı ilk
kez uzaktan çalışan işçiler

Figure 3: Working during free time to meet work demands (%), either every day or every second day, during three periods in 2020-2021

Source: Eurofound (2020).

İş taleplerini karşılamak için serbest zamanlarda çalışma yüzdesi

Onuncu beş yıllık kalkınma planı

- «Toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulduğu, işgücünün niteliğinin yükseltilip etkin kullanıldığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ile iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirildiği ve **güvenceli esneklik yaklaşımının** benimsendiği bir işgücü piyasasının oluşturulması temel amaçtır.»

İklim değışikliği

- **Son sekiz yıl kayıtlara göre en sıcak sekiz yıl.**
- 1850-1900 dönemine göre göre sıcaklık artışı 1.15 °C
- **CO₂ düzeyi rekor** seviyede
- Metan düzeyleri artmaya devam ediyor
- **Deniz seviyeleri** 30 yıl öncesine göre iki kat daha hızlı yükseliyor ve okyanuslar hiç olmadığı kadar sıcak
- Alplerde 2022'de **buzul** erime rekoru kırıldı
- Grönland buz tabakasının 3.200 m yüksekliğindeki zirvesinde ilk kez kar değil yağmur yağdı.
- Antarktika'da deniz buzulları en düşük seviyede

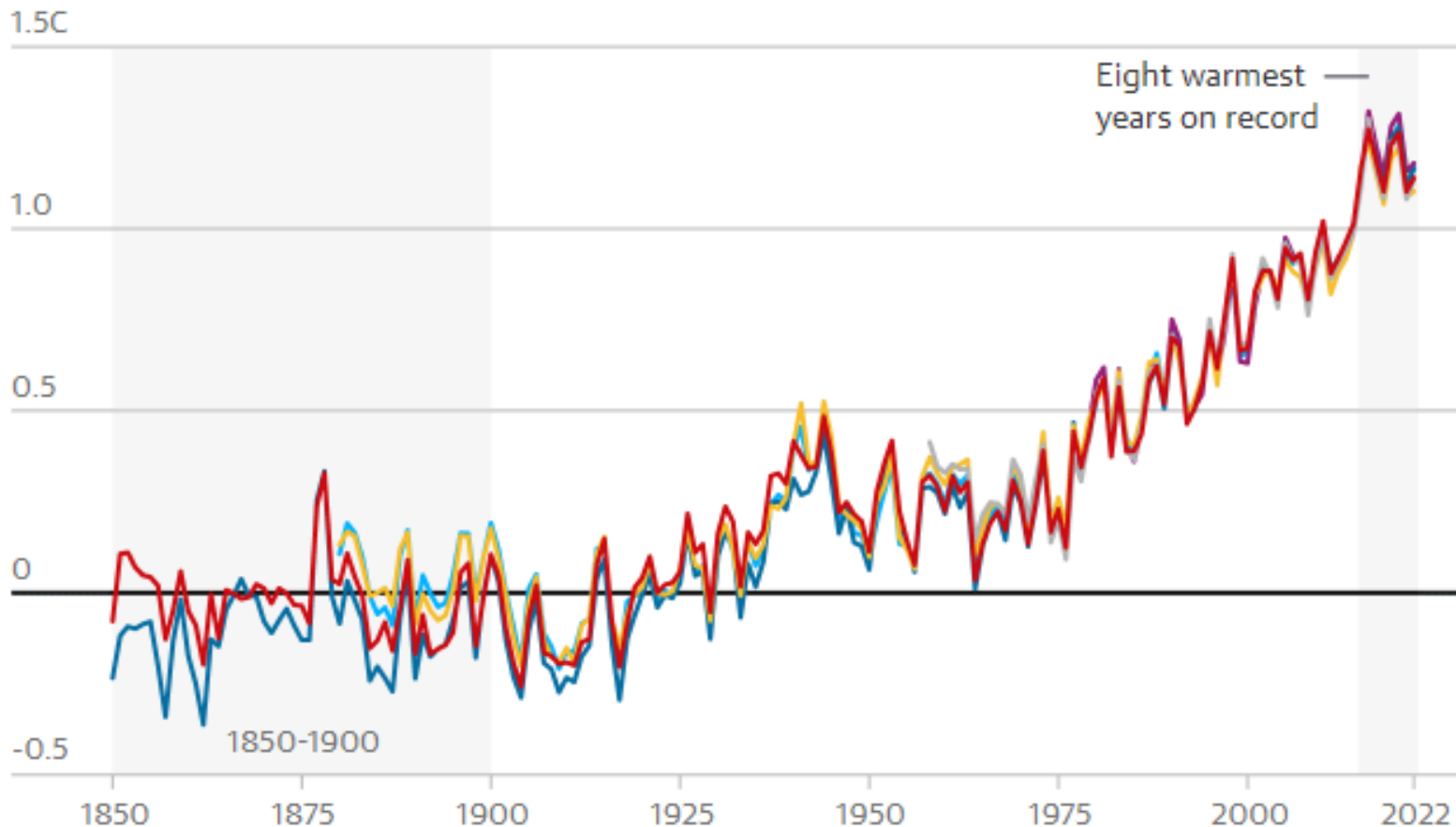
Eskiden

Şimdi

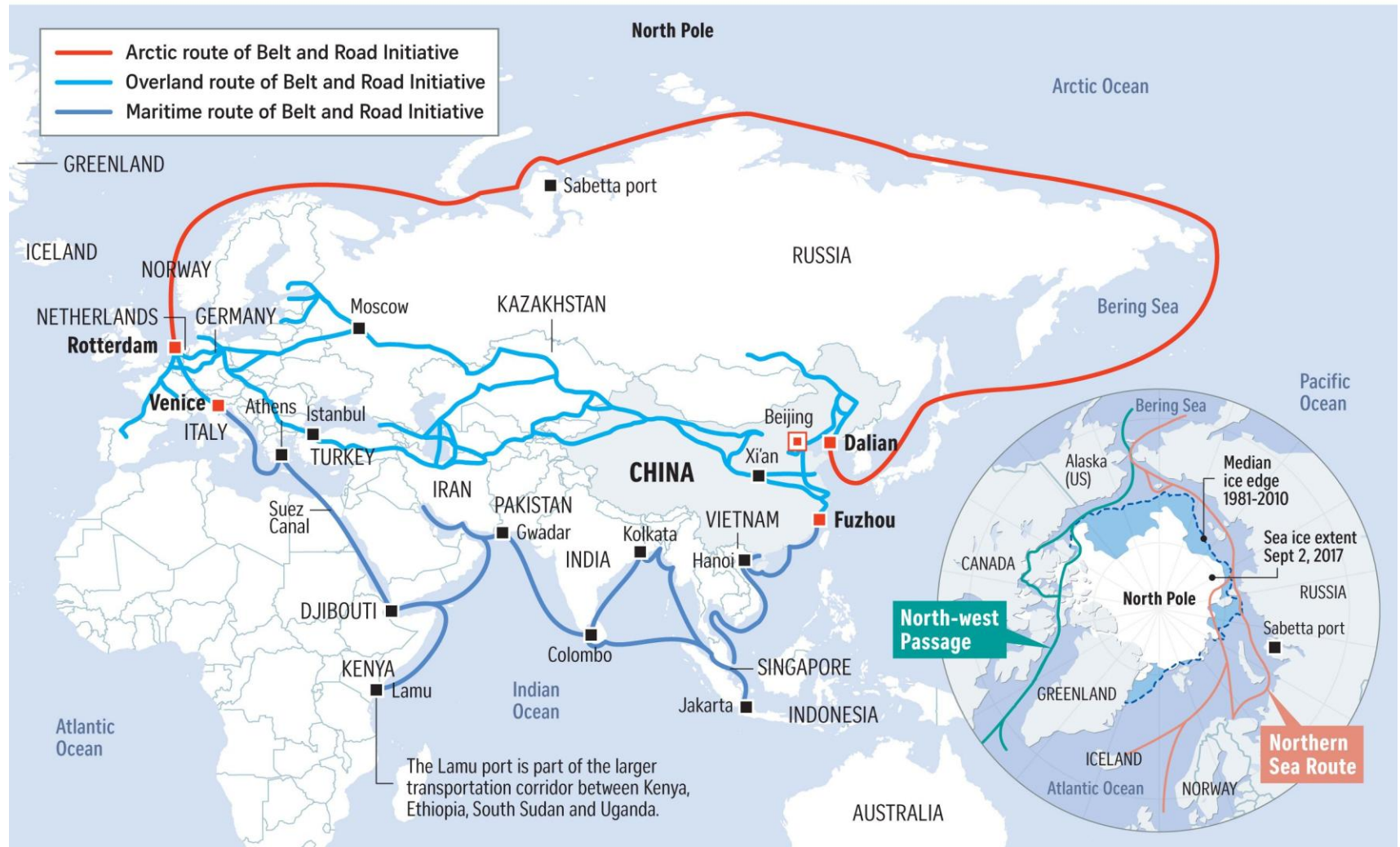
Change in global mean temperature compared to 1850-1900 average

■ Met Office ■ Berkeley ■ Noaa ■ Nasa ■ Japan Meteorological Agency ■ EU Climate Service

Guardian graphic. Source: World Meteorological Organization calculations of data from UK Met Office, Berkeley Earth, Noaa, Nasa, Japan Meteorological Agency and EU Climate Service

China's polar extension to Silk Road

NOTE: September is the end of summer in the North Pole when the frozen lid of sea ice tends to shrink to its smallest. Unlike the Antarctica, there is no land under the frozen Arctic ice.

Sources: CHINA'S NATIONAL DEVELOPMENT AND REFORM COMMISSION, THE ARCTIC INSTITUTE, NATIONAL SNOW AND ICE DATA CENTRE, REUTERS STRAITS TIMES GRAPHICS

İklim değişikliği

CO2 seviyesi

↑ 419 parts per million (current)

+

Küresel sıcaklık

↑ 1.01 °C since 1880

+

Kuzey Kutup Denizi
Buz Kapsamı

↓ 13 percent per decade since 1979

+

Buz örtüsü

↓ 427 billion metric tons per year

+

Deniz seviyesi

↑ 4 inches since January 1993

+

Okyanusların
Isınması

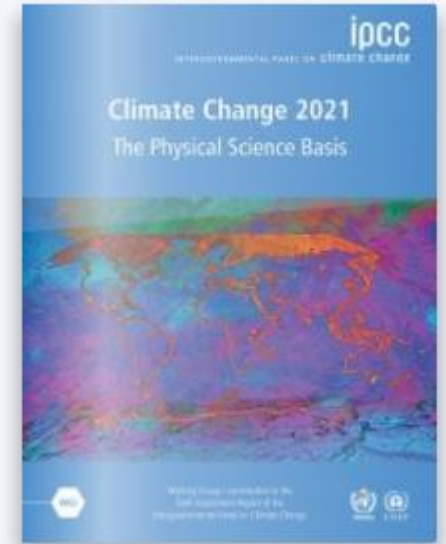
↑ 337 zettajoules since 1955

+

Dünyanın yüzey sıcaklığı, 1850–1900 yıllarındaki ortalamaya kıyasla yaklaşık 1,1 °C arttı, bu artış 125.000 yıldır (son buzul çağından bu yana) en yüksek seviye

Günümüzün küresel kalkınma modellerinden çok az değişiklik gösteren ılımlı bir emisyon senaryosunda, ortalama küresel sıcaklıklar 2,1–3,5 °C artacak.

Hükümetlerin sera gazı emisyonlarını agresif bir şekilde azalttığı bir senaryoda bile, önümüzdeki yıllarda 1,5 °C eşiğini aşacağını öngörülüyor.

Global greenhouse gas emissions and warming scenarios

- Each pathway comes with uncertainty, marked by the shading from low to high emissions under each scenario.
- Warming refers to the expected global temperature rise by 2100, relative to pre-industrial temperatures.

Annual global greenhouse gas emissions
in gigatonnes of carbon dioxide-equivalents

150 Gt

100 Gt

50 Gt

Greenhouse gas emissions
up to the present

0

1990 2000 2010 2020 2030 2040 2050 2060 2070 2080 2090 2100

Politika olmazsa
4.1-4.8 derece

Mevcut politikalar
2.5-2.9 derece

Hedefler ve taahhütler
2.1 derece

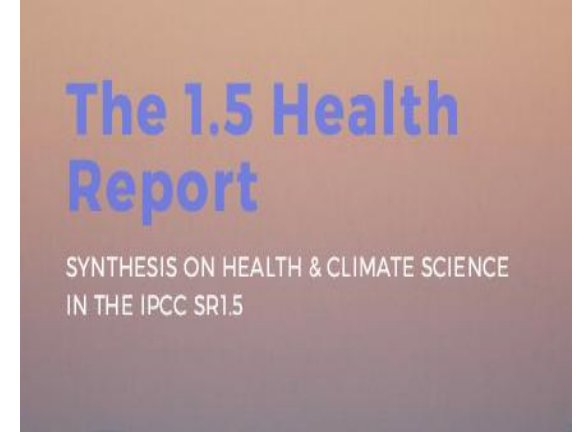
reduction policies.

1.5°C pathways

- Kömürü durdurun
- Metan emisyonları üçte bir oranında azaltılmalı
- Ormanları ve toprakları korumak gerekli.
 - Ağaç dikmek yeterli değil.
- Düşük karbonlu bir dünyaya geçişe yapılan yatırım, olması gerekenden yaklaşık altı kat daha düşük.
- Enerji ve ulaşımdan binalara ve gıdaya kadar küresel ekonominin tüm sektörleri çarpıcı ve hızlı bir şekilde değişmeli.
- Yeni teknolojiler gerekli

Küresel ısınmanın insan sağlığı üzerine etkileri

- Aşırı hava olayları
- Sıcak dalgaları
- Seller ve deniz seviyelerinde yükselme
- İnfeksiyöz hastalıklar ve vektör kaynaklı hastalıklar
- Hava kalitesi
- Gıda güvencesi
- Su güvencesi
- Sürdürülebilir kalınma ve yoksulluk
- Göç ve yerinden edilme
- **Çalışan sağlığı**

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) Special Report on 1.5°C

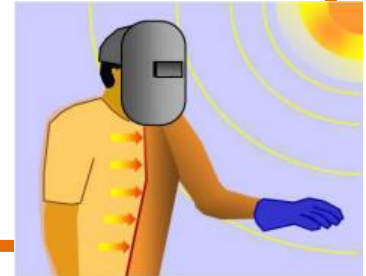
ÇALIŞAN SAĞLIĞI İÇİN ETKİLER

- AŞIRI HAVA OLAYLARI
- ISI ARTIŞININ ETKİLERİ

Çalışma ortamı sıcaklığı

- 24–26°C'nin üstündeki sıcaklıklar çalışanın üretkenliğini etkilemeye başlıyor.
- 33–34°C'de çalışan çalışma kapasitesinin %50'sini kaybediyor.
- Tüm sektörlerde etkiler söz konusu ancak **özellikle dış ortamlarda, açık alanlarda çalışanlar ve iş sırasında fiziksel gücü daha fazla kullananlarda** risk daha fazla.
 - Tarım
 - Çevre hizmetleri (belediye çalışanları, atık toplama, park bahçe hizmetleri vb)
 - İnşaat
 - Tamirat bakım vb işler
 - Ulaşım
 - Turizm
 - Spor
 - Bazı sanayi sektörleri

Çalışanlar iklim değişikliğinin madenci kanaryaları

